

MAJANDUSTSÜKLID JA NENDE OLEMUS SIIRDERIIKIDES

Kristjan Tamla

■ Mis on majandustsükkel? ■

Majandustsüklite all kõige laiemas tähenduses mõistetakse majandusaktiivsust väljendavate näitajate (üldjuhul on selleks majanduskasv) ajas korduvaid perioodilisi kõikumisi. Seejuures loetakse ühe majandustsükli kestuseks üldjuhul sellist ajavahemikku, mille jooksul majandusaktiivsus läbib tõusu- ja langusfaasi.

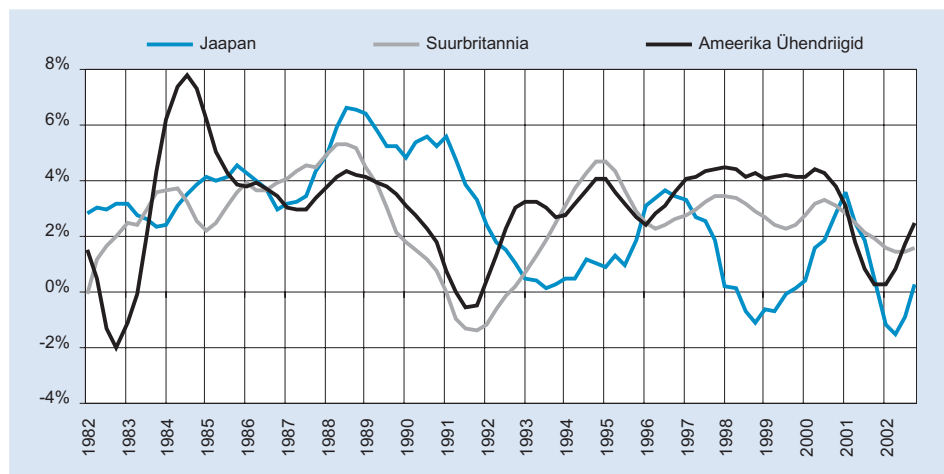
Majandusaktiivsuse perioodiline muutumine on läbi ajaloo olnud teadlastele üheks enim huvipakkunud teemaks. Majandustsüklite uurimisega tehti algust juba 18. sajandi lõpul ja 19. sajandi esimesel poolel, mil majandusteaduse klassikalise koolkonna esindajad pöörasid põhitähelepanu kapitalistliku majandussüsteemi võimele iseeneslikult saavutada nõudluse ja pakkumise tasakaal ning seda säilitada. Sellest perioodist on kõige tuntum Adam Smithi poolt formuleeritud “nähtamatu käe” hüpotees. Hiljem on majandusteadlased uurinud nii tsüklite kordumist ajas, nende kestust, tsüklite põhjusi, seda, milline peaks olema majanduspoliitika tsükli erinevais faasides jmt. Tsüklite uurimine on aktuaalne ka praegu.

Majandustsüklite klassifikatsioonid on aja jooksul pidevalt muutunud. Üldjuhul sõltuvad need tsüklite uurimiseks kasutatavaist meetodeist ja uurimise eesmärkidest. Teoreetilises kirjanduses eristatakse majandustsükleid kõige sagedamini nende pikkuse ning neid esile kutsuvate algpõhjuste järgi.

Tänapäeval lähtutakse majandustsüklite klassifitseerimisel üha sagedamini sellest, kas antud riigi või piirkonna potentsiaalne majanduskasv tsükli jooksul muutub (tihti nimetatakse seda ka majanduskasvu trendi muutuseks). Sellest lähtuvalt eristatakse **lühiajalise ja pikaajalise majandustsükleid**. Viimase all mõistetakse sellist majandusaktiivsust väljendavate näitajate muutumist, mis kaasneb vastava riigi või piirkonna potentsiaalse majanduskasvu muutusega. See tähendab, et tsükli jooksul muutub majanduskasvu selline maksimaalne tase, mis ei too endaga kaasa nõudluspoolset hinnasurvet. Pikaajaline majandustsükkel võib vältida kümneid aastaid. Lühiajalised tsüklid on seotud ajutise ja lühiajalise välis- ja/või sisemaise nõudluse muutumisega antud riigi toodangu järele. See tähendab, et lühiajalise majandustsükli läbimisel ei toimu sellist tootmissisendite ümberpaiknemist, lisandumist või vähenemist, mis põhjustaksid antud riigi või piirkonna potentsiaalse kasvutaseme muutumist.

Nüüdisajal on majandustsüklite analüüs enim keskendunud lühiajaliste tsüklite uurimisele ning mingi riigi, piirkonna või kogu maailma majandusaktiivsuse määratlemisele vastavalt tsükli faasile. Seoses maailmamajanduse järjest suurema lõimumisega (kaubandus- ja

finantssidemete tihenemisega riikide vahel) pööratakse seejuures järjest enam tähelepanu majandustsüklite ülekandumisele riikide ja majanduspiirkondade vahel (vt joonis 1).

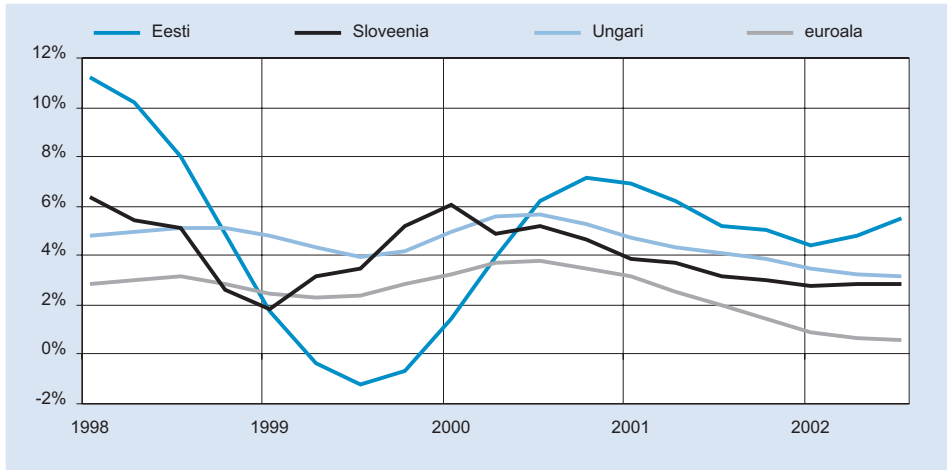
Joonis 1. Ameerika Ühendriikide, Jaapani ja Suurbritannia SKP reaalkasv

■ Siirderiikide majandustsüklid ■

Pärast raudse eesriide langemist läbisid kõik endised plaanimajandusega riigid 1990. aastate alguses nn siirdelanguse. See oli seotud nende riikide majandussüsteemi korrastamisega ning ümberorienteerimisega turumajanduslikele põhimõtetele. Kiirete struktuursete muutustega kaasnes neis riikides pidev ressursside ümberpaigutamine ja kasvupotentsiaali muutumine. Seetõttu oli ka nende riikide majandustsüklite uurimine ja hindamine kuni 90. aastate teise pooleni väga keeruline.

Siirderiikide majandustsüklite temaatika hakkas rohkem esile tõusma seoses edukate ühinemisläbirääkimistega Euroopa Liiduga ning hinnangu andmisega nende riikide majandusele sobivuse kohta liituda euroalaga. Üha enam hakati uurima, kui hästi vastavad tulevased liikmesriigid optimaalse valuutapiirkonna tingimustele ning kuidas mõjutab nende majandust iseseisvast rahapoliitikast loobumine. Sellest lähtuvalt on viimaseil aastail korraldatud mitmeid uurimusi siirderiikide ja euroala maade majandustsüklite seostest. Uuritud on euroala majandusaktiivsuse ülekandumist nii kauba- kui ka finantskanali kaudu.

Tänaseks on selliseid uurimusi läbi viinud paljud majandusteadlased ning kasutatud on mitmeid teoreetilisi lähenemisi. Kuigi erinevais töödes on sageli jõutud küllaltki erinevatele tulemustele, on üha valdavamaks kujunemas seisukoht, et väiksemad ja rohkem avatud liituvad riigid on euroala majandusega tänaseks juba vähemalt sama tihedalt lõimunud kui mõned europiirkonna praegustel äärealadel asuvad liikmesriigid, enne kui nad ühinesid Euroopa Liiduga (vt joonis 2).

Joonis 2. Euroala riikide ning Eesti, Sloveenia ja Ungari SKP reaalkasv

* * * * *

Järgnevad kaks artiklit põhinevad nende uuringute tulemustel, mis käsitlevad Eesti ja euroala riikide lühiajaliste majandustsüklite seoseid ning euroala majanduse arengu mõju ülekandumist Eesti majandusse. Kolmas artikkel käsitleb majandustsüklite mõju tugevnemist finantssektoris ning võimalusi protsüklilist reaktsiooni piirata.